

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda tərcümə işinə də xüsusi diqqət ayrılmışdır. İnstitutun əməkdaşları müxtəlif dillərdə olan əlyazmalarla paralel çap kitablarının tərcüməsinə də maraq göstərirlər.

Əlyazmalar İnstitutunun "Beynəlxalq elmi-mədəni əlaqələr" şöbəsinin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nigar Babaxanovanın fransız dilindən tərcümə etdiyi İsmayıl bəy Qutqaşının "Rəşid bəy və Səadət xanım" işi qüvvəli görmüşdür. Tərcüməçi "Bir nüsxənin taleyi" adlı geniş ön sözde XIX əsr Azərbaycan realist-maarifçi ədəbiyyatın nümayəndələrindən biri, general Hacı İsmayıl bəy Qutqaşının (1806-1861) fransızca qələmə aldığı əsərin Varşavada 1835-ci ildə çap olunmasından və Salman Mümtəzin əsərlə bağlı axtarışlarından, əsərin Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan Bakıdakı yeganə nüsxəsindən bəhs edir və həmin nüsxənin dəyərli olduğunu qeyd edərək yazır: "Bakıdakı nüsxəni dəyərli edən həm də odur ki, onu İsmayıl bəy Qutqaşını öz avtoqrafı ilə Xurşidbanu Natəvanın birinci əri knyaz Xasay xan Usmiyevə hədiyyə edib. Mənbələrdə qeyd olunur ki, İsmayıl bəy Qutqaşını Xasay xan Usmiyevlə qohum imiş". Tərcüməçi kitabın 31-ci səhifəsinin yuxarı hissəsində müəllifin rus dilində "İsmayıl bəy Nuxalidan knyaz Xasay Usmiyevə xətirə" avtoqrafının olduğunu qeyd edərək, Xasay xanın həmin kitabı oxumaq üçün M.F.Axundova verdiyini bildirir və bunun sübutu kimi Axundov tərəfindən 1846-cı ildə kitabın sonuna rus dilində yazılmış mətni göstərir. Daha sonra əsərin tərcüməsi və nəşri ilə əlaqədar məsələləri işıqlandıran tərcüməçi həm də əsərin dilindən söz açıq və əvvəlki tərcümələrdəki yanlışlıqları qeyd edir. Sonda tərcüməçi əsərin orijinalındakı ləksik məsələlərin dəqiqləşdirilməsində köməyini əsirgəməyən fransız həmkarı Natali İlyuyeyə təşəkkürünü bildirir.

Kitabda hekayənin hən Azərbaycanca, həm də fransızca mətni verilmişdir.

Nigar xanım ondan artıq kitabın, onlarla məqalənin müəlifidir. O, Hüseyn Cavidin şeirlərini ilk dəfə fransız və ingilis dillərinə çevirmişdir. Onun tərtib etdiyi kitablar da maraq doğurur. Lakin bu yazımızda tərcümə əsərlərdən bəhs etdiyimizə görə onun digər kitablarından söz açmırıq.

Əlyazmalar İnstitutunun "Əski çap kitabları" şöbəsinin keçmiş müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Cavid Cəfərovun ədəbi-bədii tərcümələr toplusu olan "Qədim yazı" adlı kitabı "qanun" nəşriyyatında çap olunmuşdur. Tərcüməçi kitabı yazdığı ön sözde tərcümələri ilə bağlı məlumat verir, onların müxtəlif jurnal. Qəzet saytlarında, müxtəlif toplularda oxuculara çatdırıldığını qeyd edir.

Kitabın "Böyük-böyük hekayələr" adlı bölümündə Viktor Hüqonun "Klod Ge", İvan Bu-

"Təsəvvüf işığında" adlı bölümündə Professor-doktor Eva dö Vitray-Meyeroviçlə söhbət yer alır. Burada tərcüməçi pro-

ildə Bakıda fars dilində çap olunmuşdur. Tərcüməçi kitabı yazdığı "Ön söz"də Abdulla Şaiqin həyat yoluna qısa nə-

İran ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Sadiq Hidayətin həyatından, xaricdəki təhsil illərindən və yaradıcılığın söhbət açıq, onun qələmə aldığı və nəşrə hazırladığı kitablardan danışır. Sonda müəllifin "Bitkilərlə qidalanmanın faydaları" kitabını təqdim edərək yazır: "Ümid edirik ki, Sadiq Hidayətin "Bitkilərlə qidalanmanın faydaları" adlı bu kitabı oxucuların marağına səbəb olacaq və gələcəkdə bu böyük ədəbin digər əsərləri də dilimizə tərcümə edilərək çap olunacaq".

Kitabın Parisdə yazılmış

"Giriş" hissəsi "Yaradanın adı ilə" başlayır. Burada insan orqanizmindən, qidalanmadan bəhs edən müəllif həyatda heç bir şeyin qida seçimi qədər əhəmiyyətli olmadığını, qidaların enerji mənbəyi olduğunu, daha təbii və sağlam qidalarla qidalanmağın vacibliyini bildirir.

Brüsseldə qələmə alınmış "Qarın

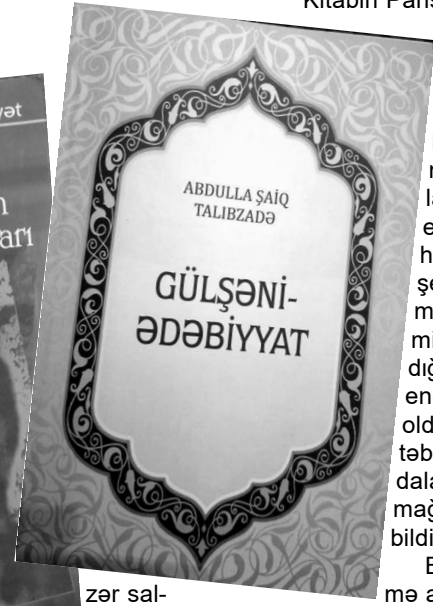
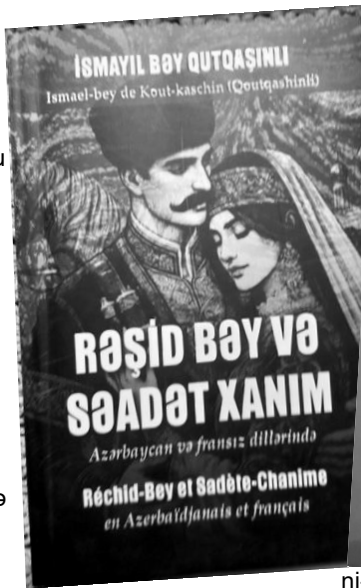
düşkünləri" adlı I fəsilə ətlə qidalanmanın zərərindən, bunun heyvanlara qarşı vəhşilik olmasından bəhs edərək, öz düşüncələrini qeyd edir və heyvani yeməklərin insan bədəninə nəinki qüvvə verdiyini, hətta insanın sağlamlığına ziyan verdiyini sübuta çalışır.

Kannda yazılmış "İnsanın təbii qidaları" adlı II fəsilə bir sıra alimlərin fikirlərinə istinad edən müəllif insanların bitkilərlə qidalanmasının daha əhəmiyyətli olduğu sübut etməyə çalışır və fikrini belə yekunlaşdırır: "Vaxtı ilə meyvə və bitki ilə qidalanan insan özünün lovgalı, hərisliyi və tamahı üzündən indi hər şey yeyir. O ya təbii qidalarla qidalanacaq, ya da məhv olacaq".

"Qidaların kimyəvi analizi", "Bitkilərlə qidalanmanın tarixi", "Ötin zərərləri", "Qidaların hazırlanması", "Mənəviyyat və bitkilərlə qidalanma", "Bitkilərlə qidalanmanın üstünlükləri", "Praktik təcrübələr", "İqtisadiyyat və bitkilərlə qidalanma", "İrədlərə cavab" adlı digər fəsilərdə və Parisdə qələmə alınmış "Nəticə"də müxtəlif fikirlərlə çıxış edir. Müəllifin əksər fikirləri doğrudan da əhəmiyyətlidir. Amma bəzən çox ifrata varır, lakin sübut üçün gətirdiyi arqumentlər maraqlıdır. Kitabın sonunda "Kitabda adı keçən məşhur şəxslər" in siyahısı və haqqlarında qısa məlumat verilmişdir. Kitab ümumi oxucu kütləsi üçün əhəmiyyətlidir, maraqlı qarşılanı bilər. Şəxsən mənim üçün maraqlıdır. Aynurə xanımı uğurları münasibətilə təbrik edir, ondan yeni kitablar gözləyirik.

SONA XƏYAL.

MÜXTƏLİF DİLLƏRDƏN TƏRCÜMƏLƏR

zər salmış, onun pedaqoji fə-

liyyətdən və yaradıcılığından söz açmışdır. Əlyazmalar İnstitutunda "Gülşəni-ədəbiyyat" kitabının 4 nüsxəsinin saxlanması qeyd edən tərcüməçi kitabı daxil edilmiş əsərləri qeyd edərək sözünü belə yekunlaşdırır: "Pedaqoji, bədii, elmi bacarığı ilə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində layiqli yer tutan, millətin tərəqqi və fəaliyyətinin başlıca amilini elm və əxlaqda görəndə Abdulla Şaiqin ərsəyə gətirdiyi digər kitab və dərslikləri kimi 2Gülşəni-ədəbiyyat" kitabının da gənc nəslin təlim-təربiyəsində böyük rolu olmuşdur. Bu baxımdan həcmcə kiçik olsa da, "Gülşəni-ədəbiyyat" uşaqlara, gənc nəsle ibrətamiz fikirləri, əxlaqi-mənəvi dəyərləri aşılayan bədii nümunələrdən ibarət olan bir mənbə kimi dəyərləndirilə bilər".

Müəllifin kitabı daxil etdiyi dəyərli nəsihətamiz kiçik hekayələr doğrudan da maraqlı və əhəmiyyətlidir. Müəllif hekayələrin təsir gücünü artırmaq üçün onları şeir parçaları ilə dolğunlaşdırmışdır. Abdulla Şair burada öz şeirlərindən başqa Sədinin, Qaaninin əsərlərindən də istifadə etmişdir.

Kitabı əsərin Azərbaycanca mətni ilə yanaşı farsca fotokopiyası da daxil edilmişdir.

Aynurə Əliyevanın çoxsaylı tərcümə kitablarından biri də Sadiq Hidayətin "Bitkilərlə qidalanmanın faydaları" əsəridir. Kitab "Elm və təhsil" nəşriyyatında çap olunub. Kitabın redaktoru Hacı Mustafa Mailoğludur.

Hacı Mustafa kitabı yazdığı geniş "Ön söz"də XX əsr

sorun yaradıcılığına olan marağının Prof.Dr. Camal Aydın vasitəsilə yarandığını qeyd edir və C.Aydınla tanışlığından, ona bu fransız xanımının araşdırmaçı jurnalistlərlə söhbətinin fransız dilindən tərcüməsini verib oxumasını, xoşuna gəlsə, onu Azərbaycanca çevirməsini istəməsindən bəhs edir. Sonra Camal Aydının həmin professor-doktorun "Təsəvvüf işığında" kitabına yazdığı ön sözün və Rəşel və Jan-Pyer Kartyerin Eva dö Vitray-Meyeroviçlə söhbətinin tərcümələrini verir.

Kitabın "Verilirlər" adlı son bölümünə türk dilindən tərcümə edilmiş Çjuan Szinin "Faydasız yazılar", "Nələr istəyirəm", "Dilənçi", "Məzar və gül", Nazim Hikmətin "Dünyanın ən yazıq məxluqu", Orxan Vəli Kanikin "Məni bu gözəl havalar məhv etdi", "Quyruqlu şeir", Melih Cəvdət Andayın "Fit çalmaq", Cəzmi Kinoğlunun "Qonşu", Ataol Bəhrəmoğlunun "Öyrəndim ki..." və Artur Lundkvistin ingilis dilindən tərcümə edilmiş "Vəfat etmiş dostuma" adlı şeirləri daxil edilmişdir.

Kitab xarici ədəbiyyat həvəskarları, habelə tədqiqatçılar üçün maraqlıdır. Müəllif tərcümə işində uğurlar arzulayıq.

İnstitutumuzun "Fars əlyazmaları" şöbəsinin əməkdaşı f.ü.f.d. Aynurə Əliyevanın fars dilindən tərcümə etdiyi Abdulla Şaiqin "Gülşəni-ədəbiyyat" kitabı "Elm və təhsil" nəşriyyatında çap olunmuşdur. Kitabın redaktoru Hacı Mustafa Mailoğludur. Kitab 1910-cu

nin "Cavanlıq və qocalıq", Frans Kafkanın "Qədim yazı" və "İmtahan", Per Laqerkvistin Zirzəmidə", Etneşt heminqvayın "Ağ fillər", Corc Oruellin "Filin güllənməsi", Merse Roderedanın "Başlanğıc", Umberto Ekonun "O" və Filip Delleremin "Hər şey əladır" adlı hekayələri verilmişdir. Kitab da Kafkanın hekayəsinin adı ilə "Qədim yazı" adlandırılmışdır.

Kitabın "qısa-qısa" hekayələr bölümünə anonim müəllifin "Tərcüməyi-hal", E.Heminquayın "Elan", anonim müəllifin "müharibədən sonra", Frederik Braunun "Təəssüb", Alan Mayerin "Bəxtsizlik", o.Henrinin "Yanlış qərar", Britaniya mətbuatından "Qısa hekayə müsabiqəsi". Tarixi qaynaqlardan "Ən qısa cavab", Çarlız Enraytın "Ruh", Robert Tompkinsin "Həqiqət axtarışında adlı yazıları daxil edilmişdir. Bu yazıların bəziləri bir söz, bəziləri bir cümlə, bəziləri bir neçə cümlədən ibarətdir.

Kitabın üçüncü bölümündə "Müsahibələr" yer alır: Qabriyel qarsiya Markesin "Lənəyə gələsən, kəfka", Umberto Ekonun "Hər şeyi bir kənara qoyub, ancaq ağıllı kitablar oxumaq - məhdudluqdur". Jan-Mari Qustav Leklezionun "Elə hindular var ki, bizim bəzi avropalılardan qat-qat qanacaqlıdır", Doris Lessinqin "Mən ya əxlaqsızlıq. Ya da ədəbiyyatı seçmək idim", "Haruki Murakaminin "Yazıçı mütləq ağıllı olmaq məcburiyyətində deyil", Mişel Uelbekin "Ədəbi tənqidçilər özlərinə başqa iş tapsalar yaxşıdır".